

Azad Şərqi Zəngəzur

1991-1994-cü illərdə baş verən Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı Azərbaycanın ərazisinin 20 faizini işğal edən Ermənistan dövləti həmin əraziləri həmişəlik olaraq əlində saxlayacağına əmin idi. 1994-cü ilin mayında tərəflər arasında atəşkəs sazişinin imzalanması, münaqişənin nizamlanması missiyası həvalə edilən ATƏT-in Minsk qrupunun hər vəchlə mövcud status-kvonu saxlamaq cəhdləri ermənilərə işğal edilmiş Azərbaycan ərazilərində qanunsuz məskunlaşdırma həyata keçirməyə və regionun yeraltı və yüstü sərvətlərini talamağa imkan yaratmışdı. Prezident İlham Əliyev münaqişənin qanunçuluq, ərazimizin danışıqlar yolu ilə azad edilməsi üçün səbirlə danışıqlar aparırdı. Lakin havadarlarına arxalanan Ermənistan torpaqları azad etmək istəmirdi. Ermənilər euforiya içərisində idilər, özlərini “məğlubedilməz” hesab edirdilər. Ermənistanın müdafiə naziri David Tonoyan yeni ərazilər uğrunda yeni müharibə ilə Azərbaycanı hədələyir, baş nazir Nikol Paşinyan “Qarabağ Ermənistandır. Nöqtə” deyirdi. Lakin ermənilər anlamırdılar ki, Azərbaycan xalqı heç vaxt işğalla barışmayacaq. Azərbaycan isə zərgər dəqiqliyi ilə torpaqların işğaldan azad edilməsi üçün ciddi hazırlıq işləri görürdü. Ermənilər onu da nəzərə almırdılar ki, 1993-cü ilin iyununda Ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıtmasından sonra ölkədə hərəmərcliyə son qoyulmuş, nizami ordu yaradılmış, iqtisadiyyatı möhkəmləndirmək üçün imzalanan neft müqavilələri öz bəhrəsini verərək Azərbaycanı sürətlə inkişaf edən dövlətlər cərgəsinə çıxarmışdır. Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə mövqelərinin güclənməsi və hərbi potensialının qat-qat artması ordusunun Zəfər yürüşünə başlamasına şərait yaratdı. Erməni təxribatına cavab olaraq 2020-ci il sentyabrın 27-də başlanan əks-həmlə 44 gündə Zəfərlə başa çatdı.

İlk gündən Azərbaycan ordusunun İranla sərhəd boyunca inamla irəliləməsi və Cəbrayıl rayonunun işğaldan azad edilməsi **Zəngilan** rayonunun düşməndən təmizlənməsinə şərait yaratdı. 20 oktyabr 2020-ci ildə Zəngilan şəhəri və rayonunun Havalı, Zərnəli, Məmmədbəyli, Həkəri, Şərifan, Muğanlı kəndləri azad olundu. Ertəsi gün Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsi və Xurama, Xumarlı, Sarıl, Babaylı, Üçüncü Ağalı, Hacallı, Qırx Müşlan, Üdgün, Turabad, İçəri Müşlan, Məlikli, Cahangirbəyli, Baharlı kəndləri azad edildi. Oktyabrın 22-də Zəngilanın Ağbənd qəsəbəsi və Kolluqışlaq, Malatkeşin, Kənd Zəngilan, Genlik, Vəliqulubəyli, Qaradərə, Çöpədərə, Tatar, Tiri, Əmirxanlı, Qarqulu, Bartaz, Dəlləkli kəndləri düşmən tapdağından qurtuldu. Ertəsi gün Zəngilanın Vənəddi, Mirzəhəsənli kəndləri azad olunub. Oktyabrın 25-də Zəngilan rayonunun Birinci Alıbəyli, İkinci Alıbəyli, Rəbənd, Yenikənd kəndləri erməni quldurlarından təmizləndi. Azərbaycan ordusunun qarşısında duruş gətirə bilməyən Ermənistan ordusu çoxlu itki verərək oktyabrın 28-də Zəngilanın Birinci Ağalı, İkinci Ağalı, Üçüncü Ağalı, Zərnəli kəndlərindən çəkildi. İldırım sürəti ilə irəliləyən Azərbaycan ordusu oktyabrın 30-də Zəngilan rayonunun Aladin, Vejnəli kəndlərini və Vejnəli qızıl yatağını işğalçılardan azad etdi. Noyabrın 4-də Zəngilan rayonunun Məşədiismayılı və Şəfəbəyli kəndləri düşməndən azad edildi. Noyabrın 7-də Beşdəli, noyabrın 9-da isə Zəngilan rayonunun Keçikli, Ördəkli, Sobu, Qaragöz, İsgəndərbəyli kəndlərinin və Bartaz qəsəbəsinin azad edilməsi ilə

Zəngilan rayonu tamamilə işğaldan azad edildi. Azərbaycan ordusu Zəngilan rayonunun İranla və Ermənistanla sərhədləri boyu öz mövqelərini möhkəmləndirdi.

Azərbaycan ordusunun Zəngilan istiqamətində sürətlə irəliləməsi **Qubadlı** rayonunun işğaldan azad edilməsinə şərait yaratdı. Oktyabrın 23-də Qubadlı rayonunun Zilanlı, Kürd Mahrızlı, Muğanlı və Alaqrışaq kəndləri işğaldan azad olundu. Qubadlı şəhəri və rayonun Padar, Əfəndilər, Yusifbəyli, Çaytumas, Xanlıq, Sarıyataq, Mollabürhan kəndləri oktyabrın 25-də düşmən tapdağından qurtuldu. Oktyabrın 28-də Qubadlının Qiyaslı, Ədilcə, Qılıcan kəndləri azad olundu. Qubadlının Kavdadıq, Məmər, Mollalı kəndləri oktyabrın 30-da erməni quldurlarından təmizləndi. Noyabrın 2-də Qubadlı rayonunun İşıqlı, Muradxanlı, Milanlı kəndləri, noyabrın 4-də Başarat, Qarakişilər, Qaracallı kəndləri, noyabrın 7-də Qəzryan, Balasoltanlı, Mərdanlı kəndləri, noyabrın 9-da isə Qaramanlı, Xəndək, Həməzəli, Mahrızlı, Hal, Ballıqaya, Ulaşlı, Tinli, Xocahan, Boyunəkər, Qaraqoyunlu, Çərəli kəndləri qalib Azərbaycan ordusu tərəfindən işğaldan azad edildi.

Noyabrın 9-da **Laçın** rayonunun Güləbird, Səfiyan, Türklər kəndləri düşməndən azad edildi.

Noyabrın 8-də Şuşa şəhərinin işğaldan azad edilməsi müharibənin müqəddəratını həll etdi. Noyabrın 10-da Ermənistanın baş naziri kaputilyasiya aktına imza atdı. Ermənistan təslim oldu, ağ bayraq qaldırdı, diz çökdü. Bundan sonra Ağdam, Laçın, Kəlbəcər rayonlarının işğal altında qalan əraziləri bir güllə atılmadan sahibinə qaytarıldı.

Dünyanın ən güclü 50 ordusu sırasında yer alan Azərbaycan ordusu İkinci Qarabağ müharibəsində öz şücaəti ilə dünyanın hərbi tarixinə yeni səhifə yazdı. 1993-cü ildən bəri icra edilməyən BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini Azərbaycan özü yerinə yetirdi. Azərbaycan xalqı yenilməz və məğrur olduğunu bir daha dünyaya nümayiş etdirdi. Bu şanlı qələbə üç minə yaxın şəhidin və minlərlə Vətən müharibəsi qazısının qəhrəmanlığı və igidliyi bahasına başa gəldi. Şərqi Zəngəzur bölgəsinin işğaldan azad olunmasında iştirak edən minlərlə Azərbaycan döyüşçüsü müxtəlif orden və medallarla təltif olundular.

Dekabrın 10-da qələbəmizin təmin edilməsində müstəsna köməyi olan Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın iştirakı ilə Bakıda Zəfər paradı keçirildi.

44 günlük Vətən müharibəsinin nəticəsində işğaldan azad edilən bütün ərazilərdə olduğu kimi, Şərqi Zəngəzurdə da bərpa və quruculuq işlərinə başlanılıb.

26 aprel 2021-ci ildə Zəngilan rayonunda Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə ilk "Ağıllı kənd" layihəsinin təməli qoyulub. "Ağıllı kənd" pilot layihəsi Zəngilanın 1-ci, 2-ci, 3-cü Ağalı kəndlərini əhatə edir. Ağalı kəndində icra olunacaq layihədə Türkiyə, İsrail, İtaliya və Çinin qabaqcıl şirkətləri iştirak edirlər. "Ağıllı kənd" pilot layihəsi əsasən, 5 komponent üzrə icra edilir. Onlar yaşayış, istehsal, sosial xidmətlər, "ağıllı kənd təsərrüfatı" və alternativ enerji sahələridir. Ərazidə, ilk olaraq 200 fərdi ev istifadəyə veriləcək.

26 aprel 2021-ci ildə Prezident İlham Əliyev Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanının təməlini qoyub. Horadiz-Zəngilan avtomobil yolu sürətlə inşa edilir. İnşası davam etdirilən Horadiz-Ağbənd dəmir yolu Azərbaycanın əsas hissəsini Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Zəngəzur dəhlizi vasitəsilə birləşdirəcəkdir. 100 ildir ki, Türkiyə ilə türk dünyasını, Azərbaycanla Naxçıvanı bir-birindən ayıran Zəngəzur dəhlizi açılmaqla regionda yeni reallıqlar yaranacaq, bu dəhliz qarşılıqlı fayda və əməkdaşlıq dəhlizinə çevriləcək.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 7 iyul 2021-ci il tarixli “Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında” fərmanına əsasən Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi rayonları yaradılıb. Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna Cəbrayıl, Kəlbəcər, Qubadlı, Laçın və Zəngilan rayonları daxildir. Şərqi Zəngəzurun kifayət qədər böyük iqtisadi potensialı var və bu, qeyri-neft sektorunda məhsul istehsalının sürətlə artmasına imkan verəcək.

7 avqust 2021-ci ildə Prezident İlham Əliyev Laçın Beynəlxalq Hava Limanının təməlini qoyub. Dağ çayları üzərində su-elektrik stansiyaları bərpa və inşa edilir.

Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun potensialından istifadə olunması, həmçinin sənaye və kənd təsərrüfatı məhsullarının dünya bazarına çıxarılması baxımından yeni aeroportun inşa edilməsi, istifadəyə verilməsinin əhəmiyyəti böyükdür.

26 oktyabr 2021-ci ildə Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin iştirakı ilə Zəngilan rayonunda “Dost Aqropark”ın təməli qoyulub. Həmin gün həmçinin Zəngəzur dəhlizinin - Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolunun da təməli qoyulub.

İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva 25 oktyabr 2021-ci ildə Qubadlı rayonuna səfərləri zamanı 110 kV-luq “Qubadlı” yarımstansiyasının açılışında iştirak ediblər

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva 27 may 2022-ci ildə Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna səfərləri zamanı Horadiz-Ağbənd dəmir yolu xəttinin Soltanlı stansiyasının, “Cəbrayıl” enerji qovşağının təməlqoyma mərasimində və Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində “Ağıllı kənd” layihəsinin birinci mərhələsi üzrə açılış mərasimində iştirak ediblər.

Prezident İlham Əliyev 27 iyun 2022-ci ildə “Kəlbəcər-1” Kiçik Su Elektrik Stansiyasının açılışında və “İstisu” sanatoriyasının təməlqoyma mərasimində iştirak edib, Kəlbəcər şəhərində İşğal və Zəfər muzeyləri kompleksinin təməlini qoyub.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın 2022-ci il oktyabrın 19-da Şərq Zəngəzura zamanı Şükürbəyli-Cəbrayıl-Hadrut avtomobil yolunun 14,2 kilometrlik Şükürbəyli-Cəbrayıl hissəsi istifadəyə verilib. Cəbrayılda və Qubadlıda 35 kilovoltluq yarımstansiyalarının və Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzinin, Qubadlı şəhərində İşğal və Zəfər muzeyləri

kompleksinin, Zəngilan şəhərində məktəb binasının və ilk yaşayış binasının təməli qoyulub, Zəngilanda Arximed turbini tipli Su Elektrik Stansiyası işə salınıb.

2022-ci il oktyabrın 20-də Prezident İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan iştirakı ilə Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanının açılış mərasimi olub. Həmçinin dövlət başçıları Zəngilan rayonunda “Dost Aqropark” ağıllı kənd təsərrüfatı kompleksinin birinci mərhələsinin açılışında iştirak ediblər. Dövlət başçılarının iştirakı ilə Cəbrayıl rayonunda “Azərbaycan-Türkiyə Beynəlxalq Meşə Təlim Mərkəzi”, “Ağıllı Tingçilik” və “Dostluq Meşəsi” Kompleksinin, Horadiz-Ağbənd dəmir yolu xəttinin Cəbrayıl rayonundan keçən hissəsində yerləşən Qumlaq stansiyasının təməli qoyulub.

Azərbaycan və Türkiyə şirkətləri Xudafərin-Qubadlı-Laçın və Xanlıq-Qubadlı avtomobill yollarını inşa edir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 noyabr 2022-ci il tarixli sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı” təsdiq edilmişdir (əlavə olunur). Dövlət Proqramının əhatə dairəsini Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarına daxil olan ərazilər təşkil edir.

Şərqi Zəngəzurd bərpa və quruculuq işlərinin sürətlənməsi kənd təsərrüfatının inkişafına müsbət təsir göstərəcək. Ölkənin əkin dövriyyəsi artacaq, strateji əhəmiyyətli su anbarlarının yerləşdiyi ərazilərin işğaldan azad edilməsi nəticəsində yüz minlərlə hektar sahənin suvarılması təmin ediləcək. Azad edilmiş torpaqlarda üzümçülük, taxılçılıq, pambıqçılıq və heyvandarlığın inkişafı üçün çox böyük potensial var. Bu potensial sayəsində kənd təsərrüfatının davamlı inkişafı təmin olunacaq.

İşğal altında olmuş ərazilərin minalardan təmizlənməsi əhalinin öz doğma yer-yurdlarına qayıtmalarına şərait yaradır. Tezliklə Şərqi Zəngəzurd həyat öz axarına düşəcək.